

taks oma endised positsioonid. Eesti talupoegade suure saatkonna keisri juures audientsil käimise (9. XI 1864 vkj.) järel sai V. viimaselt ülesande kindlaks teha kogu ürituse algatajad. V. korraldas saatkonna ülekuulamise ja laskis nädal hiljemini vangistada saatkonna juhi Adam Peterson'i (vt. ka *Suppl.*). Ühtlasi oli ta valvel, et eesti talupoegade palvekirjade-liikumine ei mõjustaks Peterburi juhtivaid ringkondi algatama Balti sakslusele ebameeldivaid agraaruuendusi. V. on teotsenud ka kirjanduse alal, avaldades romaane, publitsistlikke ja vaimuliku sisuga töid jm. Eriti mainimisväärt on aga V-i päevik, mida ta on pidanud a-st 1847 mõningate väikeste vaheaegadega kuni elu lõpuni; see omab ajaloolise allikana üsna suurt väärtust; päevik on ilmunud katkendeina ajakirjus „Русская Старина“ (1891) ja „Вѣстникъ Европы“ (1907), koguteoses „О мнѹвшемъ“ (1908) ja eri teosena Petrogradis 1919. A-te 1847—57 kohta käiv osa on ilmunud ka saksakeelses tõlkes „Baltische Monatschrift'is“ XXXIX (1892) ja XLI (1894).

Отчетъ по Государственному Совѣту за 1890 г. Приложения (1891), lk. 11—13; Энци. Сл. Брокг.-Ефр.; Новый Энци. Сл. Брокг.-Ефр.; Большая Советская Энциклопедия; „Правительственный Вѣстникъ“ 1890, nr. 24; „Вѣстникъ Европы“ II (1890), lk. 388—402; Erinnerungen an Graf P. A. Walujew [BM XXXVII (1890), lk. 229—249]; А. Корниловъ, Курсъ исторiи Россiи XIX вѣка II (1912); А. v. Tobien, Die livländische Ritterschaft I (1925), lk. 93—96, 489, 509—512; R. Staël v. Holstein, Materialien I, 1 (käsikirja ERKA-s), lk. 34—39, 44, 45, 50—53, 81—97; H. Kruus, Eesti rahvusliku ärkamise algupäevilt (E. Kirj. 1934, nr. 8—11); H. Kruus, Liivimaa maa-marssal vürst P. Lieven Peterburis a. 1863—1865 („Ajalooline Ajakiri“ 1937, nr. 3, 4).

J. Kt.

*VAMBOLA (end. perekonnanimi kuni 1938 *Simpmann-Vambola*), Julius Aleksander, insener ja majandustege-lane, sünd. 4. XII 1876 vkj. Ta lahkus oma vanemate juurest 7½-aastasena ja hakkas ise elatist teenima. Alustanud sportlikku tegevust juba 15-aastasena Tallinnas, oli S. Peterburis eesti jõu-karastuse seltsi „Kalev“ asutajaid

(1900) ja esimees algusest kuni 1907 ning pärast seda auesimees, Peterburi polütehnilise instituudi spordiringi asu-taja ja esimees 1907—16, seejärel au-esimees. — V. poolt ehitatud suuremaist sildadest mainitagu veel raudbetoonsildu Sindi juures ja Vändra-Suurejões üle Pärnu jõe ja Kose-Lükatil üle Pirita jõe, teedest Pärnu—Sindi, Võhma—Soome-vere ja Pärnu—Riia maanteed. — V. on olnud Tallinnas Inglise-Eesti metsasuur-tööstuse a./s-i direktoreid a-st 1921 ja juhatuse esimees a-st 1923, ühtlasi töös-tus- ja kaubandusühingu „Insener J. Vam-bola“ peadirektor a-st 1922, betooni ja katusepapi tööstuse „Järve“ direktor a-st 1938 ja I Eesti parketitööstuse omanik a-st 1939.

Isikl. jm. saadud andmed. T.

WANRADT (Wenrodt, Wanrade jt.), Simon (Szymon), evangeli jutlustaja, eestikeelse katekismuse autor, sünd. 1500. a. paiku Reinimaal Kleve's, oli umb. 1525—29 reformatsioonijutlusta-jaks Tartus, saadeti 1529 siit linna kulul õppima Wittenbergi, kus immatri-kuleerus s. a. dets-s ja omandas magistri astme aug-s 1530. W. toimis jutlusta-jana Tallinnas okt-st 1530 juulini 1531, viibis juunini 1532 Saksamaal, kus kü-lastas Martin Luther'it ja püüdis muret-seda Tallinnale evangeli jutlustajaid ning oli 1532—36 Tallinna Niguliste kiriku pastor. Põgenenud 1536 armuke-sega Tallinnast, oli W. 1542 jutlustaja Paides, ka Viljandis komtuur J. v. d. Recke juures, kelle võitis luterlaseks, ja hiljemini Lemsalus linnajutlustaja; ta immatrikuleerus 1559 Königsbergi üli-koolis, saadeti Preisi hertsogi Albrehti poolt 1561 Vilnosse, kus ta lihavõtte-pühade ajal tegi algust evangeelsete jut-lustega leedu keeles, saades suure menu osaliseks. A-l 1563 sai W. Danzigis kirikuõpetajaks; surn. 1567. — W. koos-tas 1532—33 mittesakslaste jaoks kate-kismuse saksa keeles ja laskis selle Pühavaimu kiriku eesti pastoril Johann Koell'il (vt. *Suppl.*) tõlkida eesti keelde. Sügisel 1533 valmis olnud katekismuse käsikirja, mille trükkimist 1500 eksemplaris finantseeris Tallinna raehärra J. Selhorst (vt. *Suppl.*), viis raamatukaup-meis Gissebrecht Schepeler Lüübekisse ja jaan-s 1534 Wittenbergi. Vaadanud käsikirja läbi, nõustus J. Bugenhagen, hoolimata puudusist, töö trükkimisega. Oletatavasti Wittenbergis viibiv üliõpi-